

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1020673/1

בבית הדין הרבני האזורי ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אוריאל לביא – אב"ד, הרב שלמה תם, הרב דוד מלכא

התובע: פלוני (ע"י ב"כ טו"ר מרדכי שיינין ועו"ד אליהו שפירא וטו"ר משה יעקב קרו) נגד
הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר משה מיטלמן)

הנדון: מזונות אישה שחויבה בגירושין

פסק דין

בפסק דין מיום י"א סיון תשע"ז (05/06/2017) פסק ביה"ד לחייב את האישה בגירושין מהנימוקים המפורטים בפסק הדין. הצדדים הוזמנו לסידור גט, אולם לאחר שהאישה הודיעה שאינה מסכימה להתגרש וכי בכוונתה להגיש ערעור לבית הדין הגדול בוטל הדיון שנועד לסידור הגט.

בסעיף ו' לפס"ד הנ"ל קבע ביה"ד:

במידה והאישה תסרב להתגרש במועד הנ"ל, זו תהיה עילה לקבוע שהחל ממועד זה נשללה זכאותה למזונות, וזאת עפ"י ההלכה הפסוקה בשו"ע סי' קיז סעיף יא.

ביחס לחובת הבעל במזונות אישה עד למועד זה, במידה והבעל מבקש לשלול זכאות האישה למזונות על יסוד האמור בפסק הדין הנוכחי, עליו להגיש בקשה מנומקת.

יצוין שהצדדים מתגוררים בנפרד שנתיים וחצי, ובהתאם לאמור בסעיף ו' לפסק הדין, הגיש הבעל בקשה לפטור אותו מחובתו למזונות העבר, מיום הפירוד, או עכ"פ מיום הגשת התביעה לגירושין, וכן מתשלום מזונות מכאן ולהבא.

התקבלה תגובת האישה, ובה היא מבקשת לדחות את הבקשה.

לאחר עיון בטענות הצדדים ביה"ד פוסק כדלהלן:

בשו"ע אה"ע סימן קי"ז סעיף י"א נפסק:

מי שנודע לו שאשתו נכפת [...] כופין אותה לקבל גט [...] ואם תמאן לקבל גט ימנע ממנה שאר כסות ועונה.

בהתאם לפסיקה זו, לאחר שמחייבים האישה בגירושין אם האישה מסרבת להתגרש נשללת זכותה למזונות כאמצעי לחץ לקבלת גט, עיין בתשובת רבי עקיבא איגר תניינא סי' עד ובתשובת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נודע ביהודה תניינא חלק אה"ע סי' קד שמניעת המזונות היא אמצעי לחץ לקבלת הגט, והאריכו בזה בפסק דין מביה"ד הגדול בפד"ר כרך ב' עמ' 140-142.

בהפלאה סי' קיז ס"ק יז כתב בביאור פסק השו"ע הנ"ל בלשון זו:

והרא"ש שכתב דיכול למנוע היינו דהוא בכלל הכפי' עד שתאמר רוצה אני, אף על גב דלא מצינו כפי' בממון, מ"מ כיון שהיא מחויבת לומר רוצה אני ועיכוב הגירושין ממנה, כבר כתבתי בריש סי' ע"ז דמוכח מריש כתובות דכשהעיכוב ממנה פטור ממזונות.

הדברים התבארו בדברי ההפלאה סי' עז סק"ג שכתב:

והיינו דכתב בתשובת הרא"ש והובא בסוף סי' קי"ז דכשהיא נכפית ואינה רוצה לקבל הגט יכול למנוע ממנה שאר כסות ועונה, משום דהתם הדין נותן כמו גבי איש נכפה דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, ה"נ גבי דידיה היא מחויבת לומר רוצה אני ושפיר הוי גרמא דידיה.

לפיכך בנידון דנן, מאחר שבית הדין פסק לחייב את האישה בגירושין, הגם שלא נפסק לכפות את האישה בגירושין בעל כורחה, שלילת המזונות אינם אמצעי לכפיית הגירושין, אלא תוצאה של סירוב האישה להתגרש, והואיל ועיכוב הגירושין הוא מחמתה, הבעל פטור ממזונות.

זה החילוק שיש בין מורד בעלמא, שם האישה אינה חייבת להסכים להתגרש ולהיעתר לבקשת הבעל לקבל גט, ולכן עיכוב הגירושין אינו נובע ממנה, ואין פוסקים כתשובת הרא"ש שהביאו הפוסקים בסי' עז ס"א, משא"כ בנידון תשובת הרא"ש הנ"ל ופסיקת השו"ע סי' קיז סעיף יא.

עיי' בפסק דין מבית הדין האזורי ת"א בהרכב הדיינים הג"ר ש' ב' וורנר זצ"ל, הג"ר ע' אזולאי זצ"ל, ויב"א הג"ר ח' ג' צימבליסט שליט"א, בפד"ר ח"ח עמ' 73-65 בנידון שבו הבעל תבע לחייב את האישה בגירושין ולפוטרו ממזונות, ופסקו שם לחייבה בגירושין בלבד ולא לכוף עליה את הגירושין, וקבעו שדי בחיוב גט כדי לפוטרו מתשלום המזונות. להלן מפסק הדין בעמ' 73:

ברם בכל עיקר הנחה זו דמניעת שאר כסות ועונה הוא רק מדין כפייה לקבל גט, נראה דבית שמואל לא ס"ל כן, דז"ל ב"ש בסי' קי"ז שם: אף על גב כשהוא בעל נכפה איתא לקמן סי' קנ"ד פלוגתא אם כופין וכו' וכפייה זו למנוע שאר כסות ועונה לכולי עלמא אין קפידא, דהא כשהוא בעל נכפה לכ"ע יכולה לפרוש ממנו, ממילא לא תעשה לו הדברים אשר היא חייבת לעשות לו, א"כ הוא פטור לעשות חיוב שלו". ומבואר בדברי ב"ש דמה דיכול למנוע ממנה שאר כסות ועונה הוא לא רק מדין כפייה שתקבל הגט, אלא גם מטעם אחר, והוא דכיון שחייבת לקבל גט לכן אפילו לפני שמקבלתו נפקעו כל חיוביו הכספיים כלפיה. וכמו במום גדול שבו שיכולים לכפותו לגרשה, דגם לפני שגירשה אי אפשר להכריחה לחיות עמו ונפטרת מכל חיוביה כלפיו... וכן נפסק להלכה בסי' קנ"ד סכ"א בהגה. הרי דבכל מקום שחייב לגרש, מוציאים ממנו הממון עוד לפני הגט. וסובר בית שמואל דה"ה שכל ההתחייבויות ההדדיות שביניהם מתבטלות עוד לפני הגט, דהיינו שהוא אינו חייב בחיוביו כלפיה, והיא אינה חייבת בחיוביה כלפיו, ולכן ס"ל להב"ש דה"ה בספק אם חייב או חייבת בגט, כבר נפסקים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

החייבים שביניהם, דמספק יאמר כל אחד קים לי...ולפי"ז בנידון דידן אף שלא נוכל לכפותה לקבל גט, מ"מ לא נוכל גם לחייב אותו במזונות, וכנ"ל.

לאחר שבסעיף ב' של אותו פסק דין פסקו חיוב האישה בגירושין ללא כפיית גירושין, כתבו בסעיף ג': "אין לחייב הבעל במזונותיה, ופסקי הדין למזונות שניתנו על ידי בית הדין בטלים". הרי שללו את המזונות למפרע גם ביחס למועד שלפני פסק הדין, וביטלו את פסקי הדין למזונות שכבר נתנו קודם לכן.

בית הדין הגדול, בהרכב הדיינים נ"ע הגר"י נסים זצ"ל, הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ב זולטי זצ"ל, דן בערעור על פסק הדין הנ"ל מביה"ד בת"א, ואישרו את פסק הדין, וכתבו שם בעמ' 75: "צדק ביה"ד האזורי בפוטרו את המשיב מחיוב מזונות".

שם בעמ' 77 כתבו לגבי אותו נידון:

והואיל ועיקר היסוד להלכה זו דבעל יכול להשתחרר מחיובי מזונות עם השלשת גט וכתובה הוא המשנה דכתובות דף נ"א והתוספתא פ"ד דכתובות ה"ז גיטך וכתובתך תרפאי א"ע ופרנסי א"ע, כמ"ש בנחל יצחק, ולפי האמור הרי מבואר דדוקא במשליש כל הכתובה כולל אף התוספת, ולא סגי בהשלשת כתובה גרידא, ולא עוד אלא שמן החומר שלפנינו יש להסיק שאף סכום כתובה דאורייתא שהמשיב הצהיר בביה"ד האזורי שהוא מוכן לשלם לאשתו, גם זה לא השליש לטובת האישה, ואם כן אין בידו לפטור את עצמו מחיוב מזונותיה.

וכן כתבו בפסק דין מבית הדין הגדול חלק ה' עמוד 294-297 שהבאנו בפסק הדין מיום י"א בסיוון תשע"ז (05/06/2017):

אולם גם במי שבא בטענה זו שאשתו מאוסה עליו, ובאופן שהיא נראית כנה, כבר העלה הצ"צ בסי' קל"ב שלמעשה אין מתירין חדרגמ"ה על יסוד טענת מאיס עלי. וזו לשונו שם: - כ"ז נראה להלכה אבל לא למעשה משום דלא חזינן שנעשה מעשה כזה להתיר חר"ג בטענת מאיס עלי [...] לפי האמור אנו מחליטים: א. מקבלים את הערעור, ואין לחייב את האישה המערערת לקבל ג"פ. ב. כל עוד והבעל לא שילם את הכתובה לאשתו הוא חייב במזונותיה.

אולם, לאחר השלשת הכתובה פסקו בנידון הנ"ל לפטור ממזונות למרות שלא חייבו בגט.

וכן בספר ישועות יעקב אה"ע סי' עז (בפירוש הארוך סק"א) שכתחילת דבריו כתב שאין למנוע מזונות בנידון של בעל הטוען "מאוסה עלי", מאחר ששלילת המזונות יקשב כאמצעי לכפיית הגירושין, ובסוף דבריו נראה שאם ישליש כתובה יהיה מקום לפוטרו מתשלום המזונות.

ובמסקנתו בפירוש הקצר סק"ב, הובא בפת"ש סי' עז סק"ב, כתב בלשון זו:

ועיין בספר ישועות יעקב שהאריך ג"כ בזה ובסוף כתב ואבותינו סיפרו לנו מזקיני הגאון ח"צ ז"ל שפעם אחד אירע בימיו שמורה אחד הורה כדעת הרא"ם והוא ז"ל חלק עליו וסתר דינו אחר מעשה וכפה את הבעל שיתן לאשתו מזונותי בשלימות. אמנם אם טען מאיסה היא עלי ויש לו טעם מבורר אף שאין הדין נותן לגרשה בע"כ מחמת זה מ"מ יוכל למנוע ממנה מזונות עד שתקבל ג"פ. ומעשה היה באחד שטען על אשתו שעברה על דת ולא היה לו עדות ברורה בדבר, אלא שהיה רגלים לדבר קצת, וכתבתי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל יכול למנוע ממנה שארה כסותה עד שתקבל גט, ובזה יש לסמוך על דעת הרא"ם ומהר"א ששון.

ועיין עוד בפסק דין מביה"ד הגדול חלק א' עמוד 199 שכתבו בתוך דבריהם:

אך במקרה ששלילת המזונות מצד הבעל לא ישפיע על האישה להכריח אותה לקבל גט, הרי נראה שלפי הדין אי אפשר להוציא ממון מן הבעל נגד דעת רבותינו הגאונים הנ"ל. וא"כ בנ"ד שאישה זו לא תהיה נאלצת לקבל גט ע"י שלילת המזונות מצד הבעל משום שאישה זו איננה תלויה בחסדו של הבעל, כי היא יושבת בבית הוריה וכל מחסורה עליהם, ולא תרגיש בזה מאומה בין אם הבעל ישלם לה מזונות או לא, והבעל מוכן עכשיו לתת לה כתובתה, הרי שיש לדון לפטור אותו ממזונותיה.

גם יש לדון עפ"י מ"ש הישועות יעקב הו"ד בפ"ת סי' ע"ז אם טען מאיסה היא עלי ויש לו טעם מבורר אף שאין הדין נותן לגרשה בע"כ מחמת זה מ"מ יוכל למנוע ממנה מזונות עד שתקבל ג"פ, וכ"נ מהחלקת מחוקק סי' ע"ז סוף ס"ק ג' [...] ובנוגע לאופן השלשת הכתובה, הנה לפי רהיטת לישראל המובא בפוסקים אם רוצה לגרש וליתן לה כתובה לכאורה נראה דסגי במשליש את הכתובה גם באופן שהאישה לא תקבל את הכתובה אלא בצירוף הגט, אולם לפי מש"כ הגריצ"א ז"ל בנחל יצחק בטעמו של דבר שנפקע חיובי הבעל ע"י השלשת הכתובה מפני שהוא כפורע חובו שמועיל גם בעל כרחו של המלוה ועי"ז פקע ממנו חיובי תנאי הכתובה ע"ש, וא"כ זה דוקא אם הבעל השליש את הכתובה לטובתה שיהי' בידה הזכות לקבל את הכתובה תומ"י גם בלא הגט, אז הוה פירעון המועיל גם בעל כרחו, אבל אם משליש באופן שהאישה לא תקבל את כתובתה כ"ז שלא תקבל יחד עם זה גם גטה, ודאי אין זה בכלל פירעון בעל כרחו שהרי אין בידו להכריח אותה לקבל גט, ואם לא מרשה לה לקבל את כתובתה אא"כ תסכים לקבל את הגט אין כאן פירעון כלל והוא נשאר חייב בכל החיובים [...] לפי כל האמור לעיל אנו פוסקים: א. על הבעל לשלם לאשתו עבור מזונותיה סך [...] הזכות ביד הבעל להשליש בבית הדין כתובת אשתו (שהיא אלף ל"י) לטובת האישה, עם ג"פ, ואז יהיה פטור ממזונותיה.

גם בנידון זה, ביה"ד נוכח ששלילת תשלום מזונות לאישה אינו מפיל אותה לכדי מחסור חמור וכפייה על הגירושין, ובכך דומה נידון דנן לזה שבפסק הדין בפד"ר ח"א הנ"ל.

אולם ביה"ד מבהיר: נידון דנן חמור מהנידון בפסקי הדין הנ"ל שדנו בבעל הטוען טענת "מאוסה עלי", ואילו מצד האישה לא נעשו מעשים שליליים הגורמים בהכרח להפרת שלום הבית ולפירוד, ולכן לא חייבו אותה בגירושין. אולם בנידון זה, כפי שפרטנו בהרחבה בפסק הדין מיום י"א סיון תשע"ז (05/06/2017) את התנהלותה השלילית של האישה בחיי הנישואין בכלל ובחיי אישות בפרט, קבענו שיש לתלות את האשם בפירוד בהתנהגות האישה, וחייבנו אותה לקבל גט. מאותם נימוקים שהיא אשמה בפירוד ובעזיבת הבעל את הבית יש לשלול את זכאותה למזונות עוד קודם למועד שנקבע לסידור הגט.

עיין בהגהות האשרי במסכת כתובות פרק יג שהביא מתשובת מהר"ם מרוטנבורג שכתב:

כל מה שפירשנו בלוותה ואכלה דמעלה לה מזונות, ה"מ היכא דארגילו הקטטה איהו ובית אביו. אבל ארגלה איהי קטטה מורדת הויה, ולא יהיב לה מזוני אפילו לפי ברכת הבית. וכן מצאתי בתשובת רב פלטוי גאון וזה לשונו והיכא דארגילו קטטה אם היא מרגלת כמורדת הוי ואין לה כלום, ואם הוא מרגיל יש לה כל כתובה, ואם מרגילין בני הבית כגון חמותה יש עליו מן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדין להוציאה למקום אחר, דאין אדם דר עם נחש בכפיפה, ואם אין מוציאה מגרשה ונותן לה כתובה וכן הלכה וכן מנהג.

וכן הוא במרדכי פ"ג מכתובות, ונפסק כך להלכה ברמ"א אה"ע סי' ע' סעיף יב:

האישה שיצאה מבית בעלה והלכה לבית אחר, אם באה מחמת טענה שהוא בשכונה שיוציאו עליה שם רע וכיוצא בזה, חייב לזונה שם אם תבעה מזונות; אבל אם לא תבעה, מחלה על מזונות דלשעבר. הגה: וה"ה אם הייתה לה קטטה עם בעלה ולא מתדר לה עמו, והמניעה ממנו, ולותה למזונות, צריך לשלם; אבל אם המניעה ממנה, א"צ לשלם, דאין האיש חייב במזונות אשתו לה אלא כשהיא עמו.

בדרך כלל, כשהאישה היא זו שעזבה את הבית ותובעת מזונות מוטל על בית הדין לברר ממי המניעה. אולם הוא הדין בנידון דידן, שהבעל עזב את הבית מטעם מוצדק, והצדקה זו התבררה רק עם השלמת הדיונים, כפי שהארכנו בפס"ד לחיוב האישה בגט. לפיכך עם השלמת הדיונים ברור שאין דינו של הבעל כבעל המורד באשתו, אלא אדרבה האישה נידונת כאישה שהרגילה קטטה בתוך ביתם, והאשם בפירוד מוטל עליה.

מעיון בתשובה מהר"ם נראה שלא קבע הלכה זו של שלילת מזונות לאישה שהרגילה קטטה רק בנסיבות שהיא עזבה את הבית. לכן לא הזכיר בתשובתו, שהנידון הוא דווקא שהאישה עזבה את הבית, אלא דן בכל פירוד הנובע מקטטה. וכן בדברי הרמ"א אין הכרח שהנידון הוא דווקא באישה שיצאה מהבית, כפי שפתח המחבר מרן בשו"ע את דבריו בסעיף יב. רק אם נפרש שדברי הרמ"א הם השלמה לדברי המחבר, וגם הרמ"א המתייחס לנידון ש"לא מתדר לה עמו", ומשמע שהאישה עזבה את הבית, והחלוקה בין המניעה ממנו או ממנה נאמרה דווקא באישה שעזבה את הבית, אך לא כשהבעל אולץ לעזוב את הבית. אולם לדינא נראה שאין נ"מ מי עזב הבית, אלא העיקר תלוי אם המניעה ממנו או ממנה, מאחר שדינו של הרמ"א יסודו בתשובת מהר"ם הנזכרת שקבע שהאשם בפירוד מתייחס למי שהרגיל את הקטטה בביתם, ובכך תלויה חובת הבעל למזונות אשתו. שאם לא כן, וכי יעלה על הדעת לחייב את הבעל במזונות אשתו כשאשתו במעשיה השליליים כפתה עליו את עזיבת הבית, ולמעשה "זרקה אותו מהבית".

לכן גם בנידון זה, מאחר שעם השלמת הדיונים התברר לבית הדין שהאישה בהתנהלותה השלילית בחיי הנישואין אילצה את הבעל לעזוב את הבית, כפי שהבהרנו בפס"ד לחיובה בגירושין, בהתאם לקביעה זו שהפירוד הוא בעטיה של האישה, הרי התברר למפרע שהבעל אינו חייב במזונותיה כבר ממועד הפירוד.

עיינ גם בפסק דין שציין ב"כ הבעל מביה"ד האזורי נתניה מס' תיק: 1 - 29 - 4637 מיום ה' באב תשס"ו (30/07/2006), שם כתב הרה"ג שלמה שפירא, והסכימו עמו חבריו, כדלהלן:

והנה בשו"ע אה"ע"ז סימן ע' סי"ב בענין אישה שיצאה מבית בעלה והלכה לבית אחר אם באה מחמת טענה חייב לזונה. וכתב הרמ"א: "אבל אם המניעה ממנה אין צריך לשלם דאין האיש חייב במזונות אשתו אלא כשהוא עמו", ומקור דברי הרמ"א בדברי הריטב"א בכתובות קג, א וע"ש בב"ש ס"ק לה ובביאור הגר"א ס"ק מ"ח. ועיין בפד"ר כרך ו' עמ' 52 ו 53 מש"כ הגר"א גולדשמידט זצ"ל לבאר בטוטו"ד, טעמה של הלכה זו, ויסוד דבריו שפטור הבעל ממזונות אינו מדין מורדת, אלא הלכה בדיני מזונות שאין הבעל חייב במזונות אשתו אלא כשהיא עמו, ורק אם נקבע שעזיבתה הייתה כדין אין הוא נפטור ממזונותיה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולפי זה יש לומר שכיוון שסיבת הפטור הוא מפני שאין אשתו עמו, אין זה מעלה או מוריד, אם אין אשתו עמו בגלל שעזבה מרצונה וללא סיבה, או שאין אשתו עמו מחמת שהבעל נאלץ לעזוב את ביתו עקב מעשי אשתו ואין הוא מסוגל לגור עמה תחת קורת גג אחת, שבין כך ובין כך אין אשתו עמו. וכשאינה עמו אין הוא חייב במזונות, מפני שכל היכא שאינה עמו בגרימתה ומפני מעשיה, אין חיוב מזונות, ולכן יש לפוטרו ממזונותיה מטעם זה.

מסקנת הדברים

- א. אישה שבית הדין פסק לחייבה בגירושין והיא מסרבת לקבל את הגט, אינה זכאית למזונות, ובפסק הדין שבפד"ר ח"ח (עמ' 73) הנ"ל קבעו ששלילת המזונות הינה גם למפרע.
 - ב. לדעת כמה פוסקים אם לבעל טענת "מאוסה עלי" באמתלא מבוררת והאישה מסרבת להתגרש, למרות שאין מחייבים בגירושין, הבעל פטור ממזונות. יש שהוסיפו שהפטור ממזונות הוא בכפוף להשלשת גט וכתובה.
 - ג. מאחר שבנידון זה לא נשללה זכאות האישה לתשלום הכתובה, דמי הכתובה של האישה בהתאם לשוויים כיום יקוזזו מחלקו של הבעל בדירה, ויש לראות זאת כאילו כבר גבתה האישה את כתובתה.
 - ד. מאחר שהבעל מוכן ומזומן לתת גט לאישה בכל מועד שיקבע ביה"ד, והאישה היא זו המסרבת לקבלו, ומאחר שהצדדים עדיין נשואים והבעל מנוע מלשאת אישה אחרת, אין טעם להשליש גט כשידוע לכל שבכל מקרה לא ייעשה שימוש בגט המושלש, ובכואם להתגרש יסדרו גט חדש.
 - ה. נידון דנן חמור יותר ממקרה שבו הבעל טוען "מאוסה עלי" באמתלא מבוררת, הואיל וביה"ד הטיל על האישה את האשם בפירוד. לכן למרות שהבעל עזב את הבית, היות שבנסיבות שהתבררו בפנינו הבעל נאלץ לעזוב עקב התנהגותה השלילית של האישה הוא אינו חייב במזונותיה.
 - ו. לאור כל האמור הבעל פטור מתשלום מזונות ממועד הפירוד ועזיבתו את הבית, ובהתאם לכך מבוטלת ההחלטה למזונות זמניים מיום ב' טבת תשע"ו (14.12.15), שמלכתחילה נקבעו כדמי מזונות זמניים עד להשלמת בירור התביעה לגירושין.
 - ז. ניתן פרסם את פסק הדין באמצעות הנהלת בתי הדין, לאחר השמטת הפרטים המזהים.
- ניתן ביום ח' באלול התשע"ז (30/08/2017).

הרב דוד מלכא

הרב שלמה תם

הרב אוריאל לביא – אב"ד